

MLADI KAO RESURS ILI MARGINALIZIRANA GRUPA?

Da li prepoznamo i podržavamo izvrsne mlade ljude?

Sredinom 2016. godine usvojena je Omladinska politika Republike Srpske za period od 2016. do 2020. godine. Ono što ističe ovu omladinsku politiku jeste da prvi put u jednom od najvažnijih dokumenata za mlade imamo oblast *izvrsnost mladih ljudi* te definisanje strateškog cilja, a to je „osigurati podršku razvoju izvrsnosti mladih“. Može se smatrati da je na ovaj način Republika Srpska formalno i zvanično krenula sa podrškom izvrsnim mladim ljudima. Kakva su iskustva do sada bila, kakvu je podršku davala mladima, šta je planirano u narednom periodu i više o samoj temi izvrsnosti mladih možete pročitati u nastavku.

PIŠE: MILOŠ BLAGOJEVIĆ

Kada se govori o izvrsnosti, često se čuju pojmovi kao što su kreativnost, stvaralaštvo, inteligencija, sposobnosti, genije, „čudo od djeteta“ i talenat. Talenat je pojam koji je dugo korišten u govoru kada su opisivani pojedinci sa izuzetno razvijenom specifičnom sposobnošću. Najčešće su to postignuća u oblasti muzike,

matematike, šaha i slično. Danas se talenat koristi isključivo u značenju specifične darovitosti, odnosno sposobnosti za visoka postignuća na specifičnim područjima. Ali opet je napravljeno jasno razlikovanje između pojmova darovitost i talenat, gdje darovitost obuhvata visoko postignuće u jednoj ili više oblasti zahvaljujući visokim intelektualnim sposobnostima, motivaciji i kreativnosti, dok je talenat visoko postignuće u jednoj specifičnoj oblasti, što ne uključuje nužno visoke intelektualne sposobnosti.

Kako bi se omogućili adekvatni uslovi za rad i sa darovitim i sa talentovanim mladim ljudima, odlučeno je da se iskoristi pojam izvrsnost, koji u svoju definiciju uključuje obje kategorije mladih ljudi. Pored ovoga, zauzet je i zvaničan stav da se o izvrsnosti može govoriti isključivo ako postoji njena manifestacija, a ne potencijal, kao i da je ona specifična, a ne opšta.

Pojam izvrsnosti predstavlja konsenzusom određen pojam koji objedinjuje obje kategorije mladih (darovite i talentovane) sa ostvarenim visokim postignućem u jednoj ili više specifičnih oblasti.

Pravni okvir i ključni akteri

Postoji nekoliko pravnih akata u Republici Srpskoj koji se djelomično bave izvrsnošću i, iako su nedovoljni, važni su za buduće uređenje ove oblasti. Jedan od njih je *Zakon o školovanju i stipendiranju mladih talenata*, donesen 2010. godine, a definiše posebne uslove školovanja i stipendiranja mladih talenata Republike Srpske, te osnivanje centra za mlade talente. Mladim talentom se, na osnovu ovog zakona, smatra učenik ili student koji ima posebne, natprosječne, specijalne, praktične sklonosti, sa naglašenim kreativnim, stvaralačkim sposobnostima. Članom 18 tog zakona propisano je da je **„škola ili visokoškolska ustanova dužna da omogući mladom talentu izborne i fakultativne programe prema sposobnostima i sklonostima, grupni i individualni rad, rad sa mentorom, raniji upis u umjetničke škole, kontakte sa stručnjacima iz područja interesa, pristup izvorima specifičnog znanja, programe o izboru profesije i karijere, vanškolske programe i dodatnu nastavu, stipendiju“**.

Drugi je *Odluka Vlade Republike Srpske o obrazovanju Fonda „Dr Milan Jelić“*. Ovim aktom Fond „Dr Milan Jelić“ osnovan je kao nastavak redovnih aktivnosti bivše Fondacije predsjednika Republike Srpske, odnosno Fondacije „Dr Milan Jelić“. Fond funkcioniše u okviru Ministarstva nauke i tehnologije kao posebna potrošačka jedinica čija je svrha pružanje podrške najtalentovanim

studentima Republike Srpske.

U skladu sa *Zakonom o naučnoistraživačkoj djelatnosti i tehnološkom razvoju* i *Pravilnikom o osposobljavanju mladih za naučni i istraživački rad*, Ministarstvo nauke i tehnologije izdvaja značajna finansijska sredstva namijenjena osposobljavanju mladih za naučnoistraživački rad. Podrška se odvija kroz nekoliko programa, i to Program osposobljavanja mladih nadarenih za naučnoistraživački rad (izrada magistarskih radova, izrada doktorskih disertacija i sufinansiranje projekata sa mladim istraživačima) i Program međunarodne naučne saradnje od značaja za Republiku. Pored toga, kroz program sufinansiranja naučnoistraživačkih projekata u Republici Srpskoj Ministarstvo podstiče uključivanje mladih istraživača u realizaciju tih projekata.

Zakonom o sportu u Republici Srpskoj i *Pravilnikom o uslovima i kriterijumima za stipendiranje perspektivnih sportista Republike Srpske* predviđeni su dodjeljivanje stipendija za perspektivne sportiste i pomoć vrhunskim sportistima za sportsko usavršavanje radi ostvarivanja vrhunskih sportskih rezultata. Vrhunski sportista je lice koje na sportskim takmičenjima postiže vrhunske sportske rezultate u skladu sa utvrenim normama i standardima Međunarodnog olimpijskog komiteta i međunarodnih sportskih asocijacija. Dodjelom stipendija perspektivnim sportistima, sportistima sa invaliditetom i potencijalnim olimpijskim kandidatima omogućava se ostvarivanje što boljih sportskih rezultata, koji će doprinijeti afirmaciji nadarenih pojedinaca i unapređivanju sporta u Republici Srpskoj.

Dosadašnja iskustva ukazuju na potrebu unapređivanja procedure za identifikaciju izvrsnih učenika i studenata. Bez obzira na postojeće programe i definicije, postoji opravdana potreba za unapređivanjem ove oblasti, sa posebnim akcentom na uspostavljanje jasnih kriterijuma na osnovu kojih mjerimo „natprosječne sklonosti“ i „kreativne sposobnosti“, koji su osnova za rano prepoznavanje izvrsnosti, tj. talentovanih i darovitih mladih.

Kada je u pitanju oblast izvrsnosti, neophodna je saradnja svih resornih ministarstava i drugih ključnih aktera koji bi mogli da doprinesu razvoju ove oblasti (stručna javnost, specijalističke organizacije civilnog društva koje se bave razvojem alternativnih metoda edukacije, privatni sektor koji je postigao rezultate u oblastima nauke i inovatorstva, eksperti iz drugih zemalja i tako dalje).¹

¹ Izvor: Omladinska politika Republike Srpske 2016–2020.

Iskustva u regionu i svijetu

U zemljama u okruženju postoje propisan način identifikacije darovitih učenika i mjerni instrumenti koji se primjenjuju. Pored pravnih akata koji regulišu ovu oblast, postoji i nekoliko uspješnih primjera privatnog i naučnog sektora koji rade na razvoju izvrsnosti. U Srbiji fondove za mlade talente imaju gotovo sve opštine, koje se vode ocjenama da treba da im bude omogućena podrška. U Republici Hrvatskoj osnovano je sedam naučnih centara. Takođe, postoje mnogi drugi centri za talente i izvrsnost u zemljama koje nisu u okruženju (Norveška, Irska, Velika Britanija, Indija i tako dalje). Svrhe i ciljevi postojanja svih njih su slični. Većina izvrsnih je prepoznata i selektovana u programe za istraživanje darovitosti upravo zahvaljujući svojim kreativnim postignućima.

Analiza problema i potreba

Svi navedeni problemi i potrebe, kada je u pitanju oblast izvrsnosti, mogu se svrstati u tri osnovna izazova:

- nedovoljna razvijenost mehanizama za rano prepoznavanje izvrsnosti;
- nepostojanje sistema podrške razvoju izvrsnosti;
- nedovoljna informisanost građana o koristima koje društvo ima od izvrsnih mladih.

Možemo zaključiti da pitanja talentovanosti i darovitosti ne izazivaju dovoljnu pažnju društvene zajednice, što se odražava i na nejasnu odgovornost aktera, koji bi trebalo

da podržavaju razvoj ove kategorije djece. Talentovanost se u obrazovnoj politici često stavlja u kontekst „nagrađivanja“ za uspjeh u školi. U toku istraživanja došlo se do spoznaje da je pripremljenost porodice, vaspitača, učitelja i nastavnika za rad sa darovitim i talentovanim djecom od izuzetnog značaja. Saradnja porodice, škole i ostalih relevantnih ustanova ima veliku ulogu, te je potrebno umrežavanje svih institucija koje se bave ovom djelatnošću radi postizanja kvaliteta u radu sa talentovanim i darovitim djecom. Takođe, potrebno je razvijati mrežu institucija, kao resursa koji utiče na zadovoljavanje potreba darovite i talentovane djece, u skladu sa mogućnostima budžeta i na bazi javno-privatnog partnerstva.

Mrtvo slovo na papiru ili konkretni koraci

O baveza društva, javnog i privatnog sektora, jeste da na vrijeme prepozna izvrsne mlade ljude, te da im obezbijedi adekvatne uslove za naučnoistraživački rad. Najvažnije je ulaganje u kadrove, posebno u mlade, koji treba da napreduju kroz programe podrške koje vladine institucije nude.

Zahvaljujući kreativnosti, daroviti stvaraju produkte (teorije, romane, formule, patente, slike i tako dalje) koji utiču na promjenu, a samim tim i na razvoj društva. Može se zaključiti da je potrebno omogućiti svakom izvrsnom pojedincu da svoje sposobnosti razvije do maksimalnih granica kako bi bila spriječena tendencija opadanja kreativnih sposobnosti kroz formalno obrazovanje, jer bi takav pristup izvrsnim učenicima imao za posljedicu razvoj društva. Na taj se način povećava broj članova jedne zajednice koji proizvode različite produkte (teorije, slike, formule, konstrukcije, muzičke kompozicije itd.) pomoću kojih se rješavaju problemi savremenog društva umjesto da se samo školuju članovi koji će moći da koriste dosadašnja saznanja. Da bi i šira javnost shvatila koliki je značaj izvrsnosti, koje koristi društvo može imati od izvrsnih mladih, potrebno je raditi na senzibilisanju javnosti na ovu temu.

Da li će sve gore navedeno biti jedno od „mrtvih slova na papiru“, ili će se zaista raditi na prepoznavanju i podršci izvrsnim mladim ljudima te da li će ovi mladi ljudi biti naš resurs ili jedna u nizu marginalizovanih mladih ljudi, ostaje da vidimo u narednom periodu.